

Centar za demokratiju
i ljudska prava

Center for Democracy
and Human Rights

Bulevar Džordža Vašingtona 51, 3/48
81000 Podgorica, Crna Gora
tel: ++381 81 205 280, fax: ++381 81 234 368
e-mail: cedem.web@cg.yu, www.cedem.cg.yu

broj 18 • jul - oktobar 2006. godine

NEWSLETTER

Konsekvence, tendencije i uloga građanskog društva u Crnoj Gori u procesu priključenja EU

I Uvod

Nakon referenduma o državnom statusu Crne Gore od 21. maja 2006. i proglašenja nezavisnosti od strane Skupštine Crne Gore 3. juna 2006, državna zajednica Srbija i Crna Gora je prestala da postoji i Crna Gora je postala nezavisna i suverena država sa punim međunarodno pravnim subjektivitetom. Ubjedljiva većina od 55,5% je glasala za nezavisnost nasuprot 44,4% protiv, a izlaznost je bila 86,5% ukupnog biračkog tijela. Crna Gora zaslužuje pohvale zbog dobre organizacije referenduma koji je realizovan u skladu sa relevantnim međunarodnim standardima. Najveće dostignuće Crne Gore, njenih građana i državne politike je očuvani mir. Crna Gora je jedina teritorija na kojoj nije vođen rat. Nakon što je rezultirao zadovoljenjem crnogorskih aspiracija ka nezavisnosti i označio kraj raspada bivše federativne Jugoslavije, ishod referenduma će doprinijeti daljnjoj regionalnoj stabilizaciji Zapadnog Balkana. Jedna od ključnih stavki sa "spiska nezavršenih poslova" je konačno 2006. izbrisana iz agende Zapadnog Balkana.

Napori EU su rezultirali prevazilaženjem akutne političke polarizacije među ključnim političkim igračima i uspostavljanjem prihvatljivih pravila igre, koja su stimulisala

izuzetno veliku izlaznost birača na dan glasanja. Jedan od najjačih razloga za glasanje "da" je taj što je nezavisnost izgledala kao sigurniji put kojim se može pobjeći iz frustrirajućeg političkog haosa tadašnjeg status quo i bržim napredovanjem ka EU integracijama. Ovo je otvorilo novi prostor za crnogorski nacionalni identitet, oslonjen na istorijsku teritoriju i tradiciju ali istovremeno sa aspiracijama da bude moderan, da upravlja sobom na demokratski način i da se "vraći u Evropu". Ključni test za nezavisnu Crnu Goru je da li će ona ispuniti svoje obećanje o stvaranju inkluzivne i pluralističke nacije. To je nacionalna ideja koju su albanska, bošnjačka i muslimanska manjina ne samo prihvatile već i pomogle da se formira. Pro-independentistička većina mora pokazati da Crna Gora može dobro funkcionisati kako za one koji se deklarišu kao Srbi tako i za ostale. U periodu koji slijedi Crna Gora će se baviti izradom nacrtu novog ustava i reforme institucija i administrativnih struktura. Biće potrebno uspostaviti konstruktivan dijalog sa političkim snagama koje su bile za očuvanje Državne Zajednice, koje i dalje odbijaju da priznaju rezultate referenduma i koje su bojkotovale parlament. Najbolji način za sledeću vladu da prevaziđe ovo nepovjerenje je da dokaže da Crna Gora može ispuniti ono što i protivnici i zagovor-

nici nezavisnosti podjednako žele: transparentnije demokratsko upravljanje, kredibilne ekonomske reforme koje rezultiraju prosperitetom i socijalnom pravdom i brže integracije u EU. U tom smislu parlamentarni izbori zakazani za septembar će predstavljati prvi veći test demokratske održivosti nove nezavisne države.

Nakon što je obnovila državnu nezavisnost, Crna Gora ima potencijala da brže i efikasnije ispuni evropske standarde i tako dobije status kandidata za priključenje EU. Crna Gora trenutno spada u malo zadužene države, sa niskom stopom inflacije i visokim prilivom stranog kapitala, što su sve bitni indikatori koji ukazuju na značajan napredak ka klubu 25 država. Poboljšana makroekonomska stabilnost, inflatorna regulativa i povećane direktne strane investicije su tek neki od opipljivih rezultata crnogorskih nastojanja da preuzme kontrolu nad sopstvenom politikom, ekonomijom i socijalnim staranjem. Crna Gora je usvojila euro i sprovodila politiku ekonomskih reformi koja je već rezultirala povećanom stabilnošću i prosječnim 5% rasta u protekloj godini. Više od 82% državnog kapitala je do sada privatizovano. Neto direktne strane investicije u prvoj polovini 2005. su iznosile 167 miliona € - sedam puta više

nego u istom periodu 2004. Kreditni potencijal licenciranih banaka je uvećan za 37% u 2005 a ukupan obim trgovine na obije crnogorske berze se utrostručio. Pored turizma, koji predstavlja prioritet, postoje odlične mogućnosti za razvoj poljoprivrede, proizvodnju hrane, industriju, rudarstvo i prerađivanje drveta. Turizam je definitivno strateški najvažniji sektor ekonomije i predstavlja njen glavni prioritet. Vlada je 2001. usvojila Master Plan razvoja turizma (koji su izradili evropski eksperti) za sledećih 20 godina. Plan se fokusira na održivom razvoju turizma sa ciljem izgradnje visoko kvalitetnih destinacija. Na listi od deset najpopularnijih turističkih destinacija za 2006. Svjetske Turističke Organizacije i Turističkog Savjeta, Crna Gora ima najveću stopu rasta već treću godinu za redom, i nastavlja da koristi ovu industriju kao ključni instrument ekonomskog razvoja i stvaranja radnih mjesta. Za period 2007-2016, predviđa se da će Crna Gora biti na prvom mjestu sa realnim rastom ove industrije od 10,2%.

Jedna stvar je barem jasna nakon referenduma - saradnja sa Tribunalom u Hagu nije više prepreka na putu Crne Gore ka Briselu. Od sada pa nadalje, sve je u rukama oficijelne Podgorice koja očekuje da do kraja godine zaključi Sporazum o Stabilizaciji i Pridruživanju. Crna Gora je već usvojila euro kao svoju valutu a 2004. je usvojila još tri nova zvanična simbola svog identiteta: novu zastavu, nacionalnu himnu "Oj Svijetla Majnska Zoro", i Dan državnosti 13. jul, označavajući datum iz 1878. kada je Crna Gora na Berlinskom Kongresu priznata kao 27. nezavisna država na svijetu. Jedna zavidna istorija među-nacionalne stabilnosti i razvoj povoljne političke i ekonomske

klime utiču na harmonizaciju napora ka članstvu u EU. U nekoliko proteklih godina crnogorski parlament je usvojio oko 120 zakona i propisa koji su u skladu sa EU regulativom a osnovano je i Ministarstvo za Ekonomske odnose sa inostranstvom i evropske integracije. Crnogorski parlament je uspio da usvoji neke ključne reforme u oblasti zakonodavstva i počeo da sprovodi svoje ograničene nadzorne funkcije. Uprkos napretku na polju formalnih uslova za integraciju, Evropska Unija je nastavila da podvlači duboko ukorijenjenu korupciju kao ključnu prepreku u procesu priključenja Crne Gore.

Sve u svemu, Crna Gora nastavlja sa uspostavom neophodnog pravnog okvira za demokratsku konsolidaciju, ali spora implementacija je i dalje ozbiljna prepreka. Problemi na polju implementacije su ponekad namjerni, ali ipak češće rezultat specifične prirode crnogorskog društva koje se bazira na malim naseljima, gdje su familija, veze i prijateljstva među populacijom od svega 670,000 ljudi tradicionalno upravljali odnosima koje sada pokušava da reguliše zakon. Premda je mašinerija komunističkog sistema razmontirana, mentalitet jednopartijske vladavine još uvijek utiče na percepcije javnosti i negativno utiče na razvoj jednog otvorenog društva koje poštuje vladavinu prava i zahtijeva odgovornost od izabranih lidera.

Stavovi crnogorskih građana prema priključenju EU

Ideja priključivanja EU je jedna od najlegitimnijih u okviru crnogorskog javnog

mnjenja i jedno od rijetkih pitanja gdje je moguće postići konsenzus između zaraćenih političkih opcija; tu postoji konsenzus bez obzira na političke orijentacije, partijsku pripadnost i ideološki profil građana. Redovna istraživanja CEDEM-a pokazuju da velika većina građana smatra da Crna Gora treba da bude dio EU, bilo kao nezavisna država ili u zajednici sa Srbijom. Sva ispitivanja su pokazala da je podrška priključenju Crne Gore EU gotovo plebiscitarnog karaktera. Više od 80% (81.5% - ispitivanje iz juna 2006), crnogorskih građana su za priključenje EU, tako da je broj onih koji se protive članstvu Crne Gore u EU spao na manje od 6 %.

Proces priključenja EU se nastavlja iako imamo različita mišljenja o pravcima kojima Crna Gora treba da se kreće u okviru ovog procesa. Različita mišljenja javnosti su uglavnom rezultat slabe informisanosti građana o procesu priključenja. Rezultati pokazuju (tabela 41) da je svega 12% ispitanika u potpunosti informisano o pregovorima o priključenju a nešto manje od 50% ispitanika su djelimično informisani. S druge strane nešto manje od 30% ispitanika tvrdi da nisu uopšte informisani i 9% njih nema interesovanja za ovakvu vrstu informacija.

Po pitanju potreba za informisanjem u odnosu na buduće članstvo u EU (tabela 44), jasno je da više od polovine ispitanika smatra da su im potrebne dodatne informacije kako bi razmotrili sve aspekte članstva u EU. Nasuprot tome, nešto više od 1/5 građana kaže da nisu zainteresovani za informacije te vrste. Konačno, što se tiče informacije ove vrste, građani prije svega očekuju od vlade i njenih organa da im pruže te informacije a potom od medija (tabela 46).

Tabela 41: Trenutno su u toku pregovori o Sporazumu o priključenju EU. Da li ste i koliko informisani o tom procesu?

Stav	N	%
Da, u potpunosti	122	12.0
Da djelimično	502	49.4
Ne, nisam uopšte informisan	301	29.6
Nije zainteresovan za informacije te vrste	92	9.0
Ukupno	1017	100.0

Tabela 44: Da li su vam potrebne dodatne informacije o uslovima koje određena država treba da ispuni da bi postala članica EU?

Stav	N	%
DA	553	54.9
NE	236	23.5
Nije zainteresovan za takvu vrstu informacije	217	21.6
Ukupno	1006	100.0

Tabela 46: Očekivani izvori informisanja o uslovima za priključenje EU

Izvori informisanja	Januar 05 %	Maj 05 %
Predstavnici Vlade i drugi državni organi	40.2	39.4
Predstavnici političkih partija	7.6	5.6
Predstavnici organa lokalnih samouprava	1.1	1.6
Neke NVO	6.1	4.6
Mediji	15.7	20.4
Neko drugi	2.7	3.0
Nije zainteresovan za informacije te vrste	25.2	25.4

II Proces evropskih integracija u Crnoj Gori

Zapadni Balkan je dobio još jednu šansu. Nakon sumornih predviđanja prošle godine, kada je izgledalo da Evropska Unija nije zainteresovana za daljnje proširenje jer su Francuska i Holandija odbacile evropski Ustav, šefovi evropskih država i vlada su se dogovorili na zadnjem samitu u Briselu da "kapacitet bloka da apsorbuje nove članice ne bi trebalo da bude kriterijum za daljnja proširenja". Nezadovoljstvo starih članica EU, a pogotovo njenih osnivača Francuske i Holandije, efektima poslednjeg talasa proširenja u maju 2004. kada je primljeno 10 novih država članica sa područja centralne i istočne Evrope, je bilo očigledno prilikom referenduma koji su održani u maju

i junu prošle godine. Političari i analitičari, podjednako, složili su se da je neuspjeh referenduma o evropskom ustavu, između ostalog, rezultat reakcije francuskih i holandskih građana na proširenje, jer ih niko nije pitao da li im se sviđa ideja o dodatnih 10 partnera koji dobijaju pravo odlučivanja o budućnosti EU. Još jedan rezultat francuskog i holandskog "Ne" je bio da je Evropski Parlament (EP) postao veoma važan za pitanja proširenja, više nego što je to bio ranije. EU sada mora da čuje stavove evropskih građana prije nego što Evropski Savjet može da odluči tačan datum priključenja za Bugarsku i Rumuniju. Ipak, lideri su rekli svoje i oni su poslali poruku Zapadnom Balkanu i Turskoj da i oni sada imaju šansu i da samo od njih zavisi da li će je iskoristiti. Istovremeno, nagoviješteno je da se ova po-

nuda neće realizovati u skoroj budućnosti. Prema pisanju štampe, oni su se složili da “način na koji građani iskuse proširenje” u buduće mora više biti uzet u obzir kako bi se “otklonili strahovi kod određenih država članica, čiji su građani izrazili zabrinutost po pitanjima zapošljavanja i migracija”. Ipak, predsjednik Evropske Komisije, Hoze Manuel Barozo, je nagovijestio da zemlje Zapadnog Balkana i Turska imaju čemu da se nadaju, objašnjavajući da je Evropskoj Uniji potreban Ustav kako bi bila u stanju da efikasnije funkcioniše.

Trenutno, neke države Jugoistočne Evrope, uključujući i Crnu Goru, nemaju ugovornih odnosa sa Evropskom Unijom. Sporazum o Stabilizaciji i Pridruživanju je tek prvi korak i preduslov za daljnje korake, kao što je dostavljanje aplikacije za prijem u članstvo i otvaranje pregovora. Tokom 2005. svaka država je napravila korak naprijed. Ovo je veliki napredak i uspjeh politike EU u ovom regionu. Ipak, daljnji napredak se neće ostvariti ako se postavljaju ograničenja već radije uz daljnju afirmaciju ovakve politike. U slučaju Bugarske, Rumunije i Turske dostizanje statusa kandidata i otpočinjanje zvaničnih pregovora su predstavljali tačku prekretnicu kako za njihove ekonomije tako i za društveni razvoj. Upravo se u ovakvim trenucima formiraju očekivanja građana (i stranih investitora) i ljudi počinju da gledaju na eventualno priključivanje kao vjerovatno ili čak neizbježno. Ovo pak pokreće pozitivan ciklus evropeizacije koja je, u proteklim decenijama transformisala jednu Španiju, Irsku, Portugaliju, Grčku, baltičke države ili nedavno i Bugarsku. Bilo bi veoma važno za cijeli region da do polovine 2007. sve države potpišu Sporazum o Stabilizaciji i Pridruživanju i da se sve nalaze na putu da

postanu zvanični kandidati. Hrvatska je uveliko napredovala na tom putu, Turska već pregovara a Makedonija je već kandidat. Svaki preduzeti korak ovih država pomaže ostalima, jer i dalje drži pitanje proširenja na dnevnom redu i otvara mnoga vrata za druge. EU drži do datih obećanja i kao što smo mogli da vidimo u proteklim godinama, ona je održala svoja obećanja Hrvatskoj, Turskoj i Makedoniji. Regionalna saradnja i zajedničko lobiranje takođe mogu biti od pomoći, kao što je to bio slučaj uoči samita u Solunu 2003. Crna Gora treba da zaključi Sporazum o Stabilizaciji i Pridruživanju što je prije moguće. Nakon toga će podnijeti formalnu aplikaciju za članstvo.

Savjet Ministara već krajem jula daje mandat Evropskoj Komisiji da nastavi pregovore o Sporazumu o Stabilizaciji i Pridruživanju sa Crnom Gorom. Sve što je već ispregovarano dok je Crna Gora bila dio SiCG će poslužiti kao osnova za konsolidaciju i bržu finalizaciju Sporazuma o Stabilizaciji i Pridruživanju između Crne Gore i Evropske Unije. Tokom pregovora o ovom Sporazumu, Crna Gora i EU bi trebalo da se dogovore o krajnjim rokovima u okviru kojih Crna Gora treba da harmonizuje svoje zakonodavstvo sa onim u EU i da definišu period u kojem će cjelokupni sistem (ekologija, poljoprivreda, saobraćaj, zaštita potrošača itd) funkcionisati u skladu sa pravilima EU. Rokovi za otvaranje crnogorskog tržišta za proizvode iz EU su takođe dio pregovora. Sporazum će definisati klase EU proizvoda kojima će biti omogućen trenutni pristup crnogorskom tržištu bez ikakvih carinskih dažbina kao i onih proizvoda koji će imati isti tretman ali tek za nekoliko godina; to su osjetljivi proizvodi koji trenutno podliježu visokim carinskim dažbinama kako bi se

zaštitila crnogorska proizvodnja. S druge strane, odmah nakon što se Sporazum potpiše EU će otvoriti svoje tržište za sve crnogorske proizvode koji su proizvedeni u skladu sa evropskim standardima, premda će možda neki od njih biti predmet izvoznih kvota. Vlada je već ranije najavila da je više od pola teksta već dogovoreno, tehnička komunikacija sa EU je nastavljena odmah nakon referenduma, tako da se potpisivanje Soprazuma očekuje do kraja godine. Prema proceduri, jednom kada se definiše predlog Sporazuma, Komisija ga prosljeđuje Savjetu Ministara EU koji treba da odobri predlog i izda novi mandat Evropskoj Komisiji da nastavi pregovore. Šef Delegacije Evropske Komisije u Beogradu, g. Žozef Ljoveras je rekao da će Evropska Komisija u Podgorici vrlo brzo otvoriti kancelariju.

Nezavisna Crna Gora će brže i lakše napredovati na putu evropskih integracija. Svako ko poznaje barem malo istorijata kompleksnosti procesa evropskog pridruživanja shvata koja je logika ove izjave - jedan mali sistem je fleksibilniji i lakše se prilagođava mnoštvu standarda koji važe u EU, a koje svaka država koja se nada da postane član ovog kluba 25-orice, mora usvojiti. U tako malom sistemu mnogo je lakše donositi odluke, ako je proces donošenja odluka u dovoljnoj mjeri koordinisan i ako se crnogorske tvrdnje o apsolutnoj posvećenosti "prevazilaženja svih barijera na putu ka Evropskoj Uniji", potkrijepe ozbiljnim odlukama koje trasiraju taj put. Pored toga, Crna Gora ne predstavlja prijetnju za evropsko tržište jer srećom ili na nesreću, nema jaku poljoprivrednu proizvodnju koja bi mogla rezultirati procesom cjenkanja sa Evropskom Komisijom oko njenog izvoza i kvota. Mala Crna Gora nije čak ni potencijalni

izvoznik imigranata, jer je kontrola granica uspostavljena u skladu sa EU standardima, zbog čega može mirno da čeka predstojeće pregovore o olakšavanju viznog režima. Konačno, raskidajući uniju sa Srbijom, Crna Gora je sada oslobođena jednog od ključnih političkih uslova za nastavak pregovora o Sporazumu o Stabilizaciji i Pridruživanju – ona nema više nikakvih obaveza spram Tribunala u Hagu.

Jedna svijetla tačka same nezavisnosti je konsenzus političkih rivala u odnosu na integraciju u EU. Postojao je i ranije jedan sporazum, koji je najbolje reflektovala Deklaracija o Evropskim Integracijama, koju je Parlament jednoglasno usvojio. Ipak, suprotstavljeni stavovi spram državnog statusa su uzrokovali sporenja oko nekih zakonskih rješenja koja su trebala da uvedu evropske standarde. Nakon sticanja nezavisnosti, vlada će morati dodatno da se fokusira na one iste probleme koje je Evropska Komisija identifikovala dok je Crna Gora bila dio Državne zajednice sa Srbijom. "Nezavisnost podrazumijeva veću odgovornost nego prije", kaže portparol evropskog komesara za proširenje gđa. Kristina Nađi. U Studiji izvodljivosti za Srbiju i Crnu Goru od prošlog aprila, kao i u izvještaju Evropske Komisije iz novembra 2005., crnogorske vlasti se upozoravaju da treba ojačati administrativne kapacitete, smanjiti uticaj politike na sudstvo i pojačati borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije. Postoji problem sa crnogorskim sudstvom za koje se smatra da nije u potpunosti profesionalno i slobodno od političkih uticaja a postoji i ozbiljna potreba da Crna Gora dovede korupciju na prihvatljiv nivo, da se razbiju veze određenih državnih organa sa organizovanim kriminalom - pre-

ma dokumentima EU, zatim da se ojačaju administrativni kapaciteti u svim vladinim sektorima a ne samo u ministarstvu za Evropske integracije... Nađi objašnjava da će Crna Gora morati da dokaže da posjeduje dovoljne administrativne kapacitete za implementaciju reformi. Kako ona kaže, EU očekuje da Crna Gora usvoji novi ustav na osnovu širokog političkog konsenzusa, poštujući evropske vrijednosti i standarde.

Jedna od glavnih prednosti crnogorske nezavisnosti je direktno predstavljanje crnogorskih interesa u procesu pridruživanja EU. Direktno predstavljanje uključuje veću podršku od strane evropskih fondova i programa za države u procesu pridruživanja. Kao nezavisna država, Crna Gora može dobiti više sredstava samim tim što je poseban subjekt. Štaviše, postoji mogućnost dobijanja većih sredstava putem donacija, koje će sada biti usmjerene u skladu sa prioritetima i potrebama crnogorske populacije. Pored toga, kada se otvori kancelarija Evropske Komisije u Podgorici, predstavnici crnogorskog društva, kao recimo vlada, parlament, NVO, mediji, obrazovne institucije itd., će imati direktan kontakt sa institucijama EU. Jedna od prednosti Crne Gore u smislu pridruživanja EU su niske carinske stope koje će umnogome olakšati pregovore sa EU po ovom pitanju. U Crnoj Gori su samo carinske stope na neke osjetljive poljoprivredne proizvode bile malo više, kako bi se omogućilo proizvođačima da se postepeno prilagode visoko konkurentnim uslovima koji važe na jedinstvenom tržištu EU. Ministarka za evropske integracije, Gordana Đurović je objasnila da povraćaj državnosti može značiti i signal za olakšani vizni režim i za smanjenje troškova za apliciranje za vize. Administrativni ka-

paciteti Crne Gore za proces pregovora i sprovođenja obaveza preuzetih iz Sporazuma o Stabilizaciji i Pridruživanju se stalno povećavaju u poređenju sa prethodnim periodom. Fokus nije na dužini perioda pred-priključivanja već na kvalitetu procesa pridruživanja u kojem Crna Gora treba da promoviše dinamičan razvoj svoje ekonomije i društva u cjelini, a da istovremeno sačuva svoj identitet. Strateški razvojni dokument - Agenda Ekonomskih Reformi 2002-07, predstavlja neku vrstu "Evropske Agende" za Crnu Goru. Ekonomske reforme se dinamično i sistematski sprovode, uključujući i restrukturiranje firmi u javnom sektoru, proces restitucije, jačanje zaštite vlasničkih prava i podsticaja u polju politike investiranja koji omogućavaju pristup tržištu i strateškim stranim partnerima koji donose nove investicije i tako dodatno stimulišu stvaranje novih radnih mjesta u Crnoj Gori.

Crna Gora treba da pripremi jednu efikasnu kampanju kojom bi objasnila donosiocima odluka i zainteresovanoj javnosti u EU razloge zbog kojih smatra da je spremna za pregovore i kako će ti pregovori ojačati evropski projekat. To će predstavljati pravi izazov u svijetlu trenutnog skepticizma u

EU, ali sa tim izazovom su se i druge zemlje u prošlosti već izborile. U godini koja slijedi Crna Gora ima šansu da redefiniše svoj međunarodni imidž i da dokaže da je sposobna da ide putem kojim su već prošle Makedonija i Hrvatska. Ako se ovaj period efikasno iskoristi i ako se izgradi solidan domaći konsenzus po pitanju priključenja EU, perspektive su ohrabrujuće i Crna Gora bi mogla iznenaditi skeptike. Glavni preduslovi za Crnu Goru u ovom procesu su: da postoji jak među-partijski konsenzus i želja da se uči od prethodnih kandidata. Biti mala država sa malom administracijom je podjednako i prednost i izazov.

Od početka pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju pa do samog članstva u EU mora proći nekih osam do deset godina. Slovenija je počela pregovore o priključenju 1996. a ušla je u EU 2004. Neke od zemalja Centralne i Istočne Evrope su to postigle čak i brže, ali osam do deset godina je razuman period, tokom kojeg puno stvari može da se uradi. Puno toga će se promijeniti a to će na kraju krajeva biti za dobrobit svih nas, jer ima nekih standarda koji su se već pokazali od koristi u drugim zemljama. To će svakako zavistiti i od spremnosti EU da podrži ove procese, finansijski i na druge načine. Osim Rumunije, Bugarske i Hrvatske, sve države regiona sa nadom gledaju ka Briselu, premda su svjesne da se, u skladu sa porukom EU zvaničnika, ne mogu nadati priključenju ovom elitnom klubu prije 2015. Nakon Rumunije i Bugarske, kojima je članstvo obećano 2007., špekuliše se da bi Hrvatska mogla ući u EU 2010., Turska još nije sigurna po tom pitanju, dok se čini da je naizgledniji scenario da će države Zapadnog Balkana u paketu ući u EU. Kada?- to je veliko pitanje. EU mora

ostati posvećena proširenju. Na Balkanu još uvijek ima jakih anti-reformskih i anti-demokratskih snaga pa bi radikali i nacionalisti mogli iskoristiti mogućnost da neodgovorno šire strah među populacijom - da je evropska budućnost samo iluzija. Ne bi bilo po prvi put da određene političke grupe zasnivaju svoje strategije na anti-reformskim i anti-EU platformama. Stoga je važno da EU potvrdi svoju posvećenost procesu proširenja i da šalje pozitivnu poruku balkanskim državama da su one stvarno kvalifikovane za članstvo u EU. Vizna politika EU prema Albaniji, Bosni i Hercegovini, Makedoniji, Crnoj Gori, Kosovu i Srbiji doprinosi getoizaciji regiona i podriva napore balkanskih država na putu reformi i stabilnosti. Njeni sklerotični nedostaci ugrožavaju cilj jačanja evropskih integracija i krnje evropsku perspektivu tih država kao i nade za eventualnim članstvom u EU. Tu se ne radi o emigraciji, dozvolama za stalni boravak ili pak prijeljama za radna mjesta u EU već o liberalizaciji limitiranog viznog režima za određene kategorije, prije svega studente, poslovne ljude i turiste, kao i za ubrzavanje i olakšavanje procesa apliciranja za vize za sve kategorije stanovništva. EU je 2003. dala uvjeravanja ljudima iz ovog regiona da Brisel neće smatrati mapu Unije kompletnom dok joj se i ove države ne pridruže, ali ništa nije urađeno po pitanju obećanja za olakšavanje putovanja u EU. Kako bi se samom pojmu proširenja dalo novo značenje, potrebno je naći novu formulu proširenja, koja bi spojila jaz između onih, u okviru Evrope, koji jesu i onih koji nisu za proširenje. Proširenje mora imati strateški svrhu, a ne da bude jedna inertna prava linija. Slobodna trgovina i otvaranje ekonomija za konkurenciju spolja može pomoći regionu. Jedini

pravi Euro-region na Blakanu se može pojaviti onda kada sve balkanske države budu punopravne članice EU. Daljnju ekonomsku liberalizaciju na Balkanu treba podržati na osnovu evropske opredjeljenosti da uvrsti Zapadni Balkan na evropsku koheziju mapu. Kohezija je centralni koncept u EU: pomaganje siromašnijim regionima da nadoknade zasotajanje za bogatijim, ne kroz transfer novca za potrošnju već kroz podršku investicijama koje podižu produktivnost, razvijaju infarstrukturu i ljudski kapital. Što prije čitav Balkan postane dio kako evropskog unutrašnjeg tržišta tako i evropskog kohezionog područja, to će biti bolje za svakog Evropljanina.

Obećanja data u Solunu i potvrđena u Salzburgu se moraju poštovati, ostavljajući perspektivu otvorenu za svaku državu da napreduje u procesu pridruživanja EU, kako najbolje ona to zna i umije. EU mora nastaviti sa podrškom ovom procesu. To je najbolja garancija mira i stabilnosti u regionu, a time i na evropskom kontinentu. Kada kažemo da se proces proširenja ne može završiti dok države Zapadnog Balkana ne uđu u EU, to nije samo fraza, to je suština. Cjelokupan projekat EU, zasnovan na potrebi da se države Zapadne Evrope povežu zajedno u miru, stabilnosti i razvoju umjesto ratu se direktno može primijeniti na naš slučaj i ne postoji bolje rješenje niti za nas niti za EU osim da se ovaj proces dovede do kraja.

Uloga NVO-a uključenih u proces evropskih integracija

Organizacije civilnog društva, pored političkih partija, imaju važnu ulogu u informisanju ljudi o jedinstvenoj i uspješnoj

EU koja, kako su to rekli šefovi država, treba da postane još demokratičnija, transparentnija i efikasnija u proširenoj Evropi. Civilni sektor je sve više aktivan u širenju pozitivne energije samog integracionog procesa. U Crnoj Gori, od kada je 1999. usvojena važna legislativa na ovom polju, civilno društvo je uživalo u jednom relaksiranom, liberalnijem okruženju koje je pogodovalo njegovom razvoju. Najaktivnije su one NVO koje se bave javnim pitanjima i javnim politikama. Njihov opstanak uglavnom je zasnovan na stranim donacijama, premda i sama vlada odvaja sredstva iz državnog budžeta za ovu namjenu. Očekuje se da će NVO sektor igrati važnu ulogu u procesu evropskih integracija. Postoje dva ključna segmenta u kojima je neophodno koristiti usluge građanskog društva: a) Pisanje novih zakona, korišćenje ekspertske baze NVO-a i kontakata sa stranim ekspertima. Očigledno je da ministarstva nemaju dovoljan broj pravnika koji su upoznati sa zakonima EU. b) Podizanje svijesti kod javnosti kroz razne kampanje kako bi se naglasila važnost procesa integracija. U proteklih nekoliko godina, crnogorska vlada je bila pod stalnim nadzorom nevladinih organizacija koje su izgleda uticajnije negoli opozicione političke partije.

III Zaključci

Reforma državne administracije i jačanje njenih kapaciteta će predstavljati ključne elemente za daljni tok evropskih integracionih procesa u Crnoj Gori. Harmonizacija sa *acquis-om* i njegova implementacija su prije svega u nadležnosti administracije i crnogorski put u Evropu će u skladu sa

tim zavisiti od kvaliteta i efikasnosti same administracije. Administrativni kapaciteti potrebni za primjenu Sporazuma o Stabilizaciji i Pridruživanju su mnogo nižeg nivoa od onog koji će biti potreban za početak pregovora o punopravnom članstvu u EU. Za Crnu Goru je imperativ da razvije stabilnu, efikasnu i profesionalnu javnu administraciju, uporedo sa već sprovedenim reformama i raznim državnim programima obuke za administraciju. Evropska Komisija u svom zadnjem godišnjem izvještaju o napretku Srbije i Crne Gore za 2005., notira pozitivne razvoje u smislu procesa evropskih integracija u Crnoj Gori, što se odnosi na brojne nove zakone, usklađene sa evropskim zakonodavstvom, kao i na uspostavu novih i jačanje već postojećih institucija. Izvještaj takođe podvlači važnost mreže evropskih integracija u Crnoj Gori, koja može poslužiti kao solidna osnova za

dalje jačanje administrativnih kapaciteta za zbližavanje sa EU. Ipak, Evropska Komisija takođe bilježi da, kako bi se uspješno implementirao proces evropskih integracija, sve strukture uključene u ovaj proces, kao i njihova međusobna saradnja, moraju biti dodatno poboljšavane. Konsekventno tome, njen zaključak je da Crnoj Gori treba veći nivo administrativnih kapaciteta kako bi bila uspješnija u procesu evropskih integracija i stoga je zatraženo od Crne Gore da se ozbiljno pozabavi ovim pitanjem. Crnogorske vlasti su otpočeli sa konsolidacijom jedne efikasne javne administracije još 2002., kroz projekat pod nazivom Reforma Javne administracije u Crnoj Gori (PARIM), koji su finansirale agencije EU. Uporedo sa reformom javne administracije konstantno se sprovode bilateralni programi obuke u saradnji sa raznim partnerima kao i institucijama EU (TAIEX). Tokom 2006.,

započeto je sa zajedničkim “twinning” programom, sa Slovenijom i Francuskom, čiji je fokus bio na jačanju institucija za proces evropskih integracija u periodu od 18 mjeseci. Ovi projekti, osmišljeni da potpomognu izgradnju jednog efikasnog sistema javne administracije u Crnoj Gori, će doprinijeti ubrzanju reformi u sektoru javnog upravljanja i time pripremiti Crnu Goru za buduće članstvo u EU.

Približavanje Evropskoj Uniji znači i stvaranje niza novih institucija, kao i potrebu zapošljavanja novih eksperata koji bi radili u

tim institucijama kako bi se proces integracija uspješno završio. Pored reforme javne administracije još jedan važan segment izgradnje kapaciteta jeste edukacija pravog kadra za funkcije koje su neophodne u okviru procesa evropskih integracija. Ova obuka treba da se odvija na svim nivoima uključujući i veoma visoke zvaničnike, šefove, stažiste, kao i administrativno osoblje raznih javnih institucija. Profesionalna obuka za javne službenike bi trebala da im omogući da usvoje nova znanja po pitanju evropskih integracija i trebala bi da se bazira na praktičnim pitanjima a ne teoriji - kroz analizu iskustava novih članica EU i drugih država u regionu koje su već nekoliko koraka ispred Crne Gore na putu kojim ona tek treba da prođe.

U Rezoluciji, koju je Skupština Savjeta Evrope usvojila 29. juna 2006., Savjet Evrope traži od Crne Gore:

- Da reformiše svoje institucije i administrativne strukture i da ih prilagodi novom statusu nezavisne države na najefikasniji i najdemokratičniji način, u punoj saradnji sa Savjetom Evrope i ostalim međunarodnim organizacijama;
- Da obezbjedi efikasno funkcionisanje parlamenta i duh konstruktivnog i inkluzivnog dijaloga među političkim snagama, uključujući i one koje spore rezultat referenduma;
- Da usvoji novi ustav što je prije moguće, uz puno poštovanje evropskih standarda i u konsultaciji sa Venecijanskom Komisijom;
- Da organizuje i održi slobodne i fer parlamentarne izbore pod međunarodnim nadzorom;
- Da garantuje, i pravno i u praksi, prava obećana srpskim građanima;
- Da garantuje zaštitu nacionalnih manjina;

- Da osigura da propusti u davanju zaštite ne utiču na interno raseljena lica koja se nalaze na njenoj teritoriji, uključujući one sa Kosova, bez obzira na njihovo etničko porijeklo, kao i na izbjeglice, i da preduzme odgovarajuće korake kako bi se izbjegla situacija u kojoj bi ova lica bila bez državljanstva;

- Da završi reformu sudstva;
- Da se efikasno bori protiv korupcije, organizovanog kriminala i trafikinga;
- Da obezbjedi punu saradnju sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju i da sprovodi programe koji imaju za cilj informisanje javnosti o njegovom radu i prihvatanje njegovih ciljeva;
- Da krene u stvaranje svih uslova koji mogu biti od koristi za potpisovanje Sporazuma o Stabilizaciji i Pridruživanju sa Evropskom Unijom u najskorijoj budućnosti.

Konačno, Skupština poziva i Evropsku Uniju:

- Da otpočne pregovore sa Crnom Gorom o zaključenju Sporazuma o Stabilizaciji i Pridruživanju čim se relevantni uslovi za to ispune.

Govoreći o administrativnim kapacitetima, veoma je važno motivisati obrazovani kadar da ostane u službi i maksimalno koristiti njihove kapacitete. Ovo se može uraditi kroz podizanje nivoa profesionalizma u cjelokupnoj javnoj administraciji, a napredovanje u službi bi trebalo da se isključivo zasniva na profesionalnim kapacitetima i postignutim rezultatima, ali takođe i na način što će se ovi ljudi maksimalno uključivati u proces integracija i razmjene iskustava sa drugim državama.

Ulazak u Evropsku Uniju je cilj koji su veoma jasno artikulisali lideri širom Centralne, Istočne i Južne Evrope. Ipak,

trenutno, većina pravnika iz Centralne, Istočne i Jugoistočne Evrope smatra da Evropsko pravo nema direktnog uticaja na reforme koje se u njihovim zemljama sprovode. Trenutna ekonomska i politička demokratizacija će nastaviti da funkcionišu u vakumu osim ako države kao što je Crna Gora i druge ne realizuju valadavinu prava u skladu sa standardima EU. Pri procesu harmonizacije trenutnih pravnih sistema u ovim regionima sa onima u državama članicama EU i gajenju originalnog načina pravnog razmišljanja, treba napomenuti da fokus nije na trajanju procesa pridruživanja već na njegovom kvalitetu. Na tom putu

Crna Gora želi da očuva svoj identitet ali da istovremeno omogući dinamičan razvoj ekonomije i cjelokupnog društva. Administrativni kapacitet možda jeste slaba tačka (što je i naglašeno u izvještaju Komisije), ali organizacija i sprovođenje referenduma pokazuje da, uz jako vođstvo od strane EU i njen nadzor, crnogorske vlasti mogu da ostvare dobre rezultate. Nema sumnje da će razrješenje državnog statusa promijeniti političku dinamiku u Crnoj Gori, omogućivši joj da preuzme odgovornost za sopstvenu sudbinu i brzo napredovanje na putu demokratske konsolidacije i integracije u EU.

Aktivnosti CEDEM-a

Seminar:

”Pravo na pravično suđenje
po Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima”

06-07. oktobar 2006, Bečići

Seminar za crnogorske sudije, tužioce i advokate na temu *Pravo na pravično suđenje po Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima* u organizaciji CEDEM-a, Savjeta Evrope, AIRE Centra iz Londona i Centra za obuku sudija.

Predavači na seminaru su bili: *Zvonimir Mataga*, pravni savjetnik u Sekretarijatu Evropskog suda za ljudska prava iz Strazbura, *Catharina Harby*, pravni savetnik, AIRE Centra iz Londona, *Biljana*

Braithwaite, pravni savetnik, AIRE Centra iz Londona, *Miraš Radović*, sudija Vrhovnog suda Crne Gore, *Petar Stojanović*, sudija Vrhovnog suda Crne Gore i *Zoran Pažin*, predsjednik Osnovnog suda u Podgorici. Projekat je realizovan uz podršku Savjeta Evrope, Ministarstva inostranih poslova Velike Britanije i Vestminsterske fondacije za demokratiju.

Seminar:

“Ljudska prava i policija u kontekstu zakonika o krivičnom postupku – pretkrivični postupak”

Pljevlja, 14. oktobar 2006. godine

U organizaciji CEDEM-a i POLICIJSKE AKADEMIJE iz Danilovgrada, uz podršku Švedskog Helsinškog Komiteta, održan seminar za pripadnike policije na temu *Ljudska prava i policija u kontekstu zakonika o krivičnom postupku – pretkrivični postupak*.

CEDEM

Odjeljenje za empirijska istraživanja

**Istraživanje javnog mnjenja Crne Gore
Avgust 2006**

Istraživanje je obavljeno u periodu od 20.08. do 26.08.2006. Primijenjen je CEDEM-ov standardni dvostruko stratifikovani uzorak sa slučajnim izborom ispitanika u finalnim jedinicama. Ukupno je anketirano 1003 ispitanika iz 9 opština (Pljevlja, Berane, Bijelo Polje, Podgorica, Nikšić, Cetinje, Herceg-Novi, Bar i Ulcinj). Projekat Javno mnjenje Crne Gore podržan je od strane **Instituta za otvoreno društvo**, predstavništvo Crna Gora (OSIM).

Osnovne karakteristike uzorka

Starosna struktura ispitanika	%
Od 18 do 34 godine	37.1
Od 35 do 54 godine	38.6
Preko 55 godina	24.3
Nacionalnost ispitanika	%
Crnogorci	45.0
Srbi	35.1
Bošnjaci	4.2
Albanci	5.1
Muslimani	8.4
Hrvati	1.1
Ostali	1.1

Povjerenje u institucije

Institucija	Koficijent povjerenja	
	jun	avg
Srpska pravoslavna crkva	3.39	3.35
Predsjednik Crne Gore	3.06	2.83
Vlada Crne Gore	2.94	2.72
Policija Crne Gore	2.87	2.68
Skupština Crne Gore	2.84	2.60
Sudstvo Crne Gore	2.72	2.55
Crnogorska pravoslavna crkva	2.51	2.39
Političke partije u Crnoj Gori	2.36	2.23

Povjerenje u političare i javne ličnosti
- trendovi na nivou ukupne skupine ispitanika -

Rang političara / javne ličnosti	Maj 2005.	Septem- bar 2005.	Decem- bar 2005.	April 2006.	Jun 2006.	Avgust 2006.
Milo ĐUKANOVIĆ	2.67	2.72	2.79	3.21	3.18	2.98
Filip VUJANOVIĆ	2.54	2.57	2.67	-	2.96	2.87
AMFILOHIJE Radović	2.61	2.67	2.57	-	2.83	2.59
Nebojša MEDOJEVIĆ	2.95	2.99	3.07	2.97	2.79	2.43

* Ocjene četvoro najbolje ocijenjenih političara/javnih ličnosti u avgustovskom istraživanju

Povjerenje u političare i javne ličnosti

Političar / rang prema srednjoj ocjeni od 1 do 5	Srednja ocjena
1. Milo ĐUKANOVIĆ	2.98
2. Filip VUJANOVIĆ	2.87
3. AMFILOHIJE Radović	2.59
4. Nebojša MEDOJEVIĆ	2.43
5. Ranko KRIVOKAPIĆ	2.21
6. Miodrag ŽIVKOVIĆ	2.11
7. Andrija MANDIĆ	1.95
8. Krsto PAVIĆEVIĆ	1.93
9. Predrag POPOVIĆ	1.88
10. Predrag BULATOVIĆ	1.86
11. Ranko KADIĆ	1.81
12. Zoran ŽIŽIĆ	1.80
13. Ferhat DINOŠA	1.75
14. Mehmet BARDHI	1.55

Izborna preferencija - opredijeljeni glasači

Partija/koalicija	%
DPS-SDP	45.1
SNP-NS-DSS	18.8
Srpska lista	11.1
Liberali i Bošnjačka stranka	6.5
PzP	16.2
Ostali	2.3

Zadovoljstvo radom Vlade Republike Crne Gore

Modaliteti odgovora	%	
	jun	avg
Veoma nezadovoljan	23.5	30.9
Uglavnom nezadovoljan	20.1	17.1
Ni zadovoljan ni nezadovoljan	22.0	23.2
Uglavnom zadovoljan	23.7	19.8
Veoma zadovoljan	10.7	9.1

Članstvo u EU (trend)

	Maj 05	Sep 05	Dec 05	Jun 06	Avg 06
Da	80.1	77.0	81.2	81.5	76.5
Ne	5.6	6.4	4.8	5.5	5.6
Ne zna	14.3	16.6	14.0	13.0	17.9

Članstvo u NATO (trend)

	Maj 05	Sep 05	Dec 05	Jun 06	Avg 06
Da	35.7	33.3	37.8	44.2	36.9
Ne	35.0	34.6	35.0	27.3	31.4
Ne zna	29.3	32.1	27.2	28.5	31.8

Saradnja sa Tribunalom u Hagu (trend)

	Maj 05	Sep 05	Dec 05	Jun 06	Avg 06
Da	44.9	47.4	49.7	54.8	50.9
Ne	39.3	33.1	31.0	28.4	27.4
Ne zna	15.8	19.5	19.3	16.8	21.7

Oslonci Crne Gore u spoljnoj politici

	Nimalo	Malo	U velikoj mjeri	U potpunosti	Ne može da procijeni
EU	5.0	16.2	31.6	34.6	12.6
SAD	29.2	24.7	18.4	11.6	16.1
RUSIJA	25.5	27.8	17.3	11.9	17.5

Napomena: 26.3% ispitanika smatra da Crna Gora u spoljnoj politici ne treba da se oslanja ni na koga posebno

Kompletni rezultati istraživanja mogu se pogledati na CEDEM-ovom sajtu: www.cedem.cg.yu

Međunarodne konferencije na kojima su učestvovali predstavnici CEDEM-a

Srdan Darmanović, Veselin Pavićević i Nenad Koprivica

28-30. septembar 2006, Beograd

ASN Konferencija u organizaciji Foruma za etničke odnose na temu: *Globalizam, nacionalizam i etnički konflikti na Balkanu - regionalni kontekst.*

Aleksa Ivanović

30. septembar - 01. oktobar 2006, Tirana

Konferencija pod nazivom *Jačanje i promocija religijske koegzistencije i tolerancije za sigurnije građansko društvo na Balkanu i šire*, u organizaciji NVO Millenium Center iz Tirane.

Posjetili su nas ...

- **Patrik Eber** – savjetnik, Ambasada Kanade, Beograd
- **Manon Riviere** – novinarka, Radio Deutsche Welle, Bon, Njemačka
- **Fabrice de Kerchove** – Fondacija King Baudouin, Brisel
- **Cutomu Sunada** – prvi sekretar, Ambasada Japana, Beograd

Posjetite nas na...

www.cedem.cg.yu

www.cedem.cg.yu

www.cedem.cg.yu

www.cedem.cg.yu

www.cedem.cg.yu

Center for Democracy and Human Rights MONTENEGRO

Home | About us | Opinion polls | Conferences | Publications | Newsletters | Links | Contact us

Opinion Polls
Ispitivanja javnog mnjenja

CEDEM is NGO established as non-profitable association of citizens, with a main goal to advance and spread conscience on importance of proper and successful democratic transition, to research, analyze and follow process of transition; to influence by its activities, as much as it possible, on transitional process in Montenegro; to contribute in strengthening of civil society and democratization process as a whole.

In that direction CEDEM acts as a think-thank group, as an organizer of various kinds of public discussions and as an organizer of practical actions. CEDEM acts mostly through: [read more](#)

LATEST OPINION POLL
Political Public Opinion August, 2006

LATEST NEWSLETTER
No 17 - May - July '06.

democracy index
What is Democracy INDEX?
Democracy index represents the way to measure the level of democratic development of one society. Using the language of figures, through analysis of specific indicators, we are indicating the level of democracy within the society. This is the first of the kind in Montenegro, and its follow up in years to come, will create possibilities to compare obtained data and democracy progress in our society.

Democracy Index is being implemented in Montenegro by Center for Democracy and Human Rights (CEDEM) from Podgorica with the support of National Endowment for Democracy from Washington (USA). CEDEM's team of analysts headed by Ph.D. Miloš Bašić- responsible methodologist- in period October 2005- May 2006, has conducted systematic surveys of Montenegrin public opinion, based on which we obtained citizens' positions on offered indicators.

Report for 2006 (pdf format)

Presentation of results >>>

LATEST NEWS - SEMINAR: "HUMAN RIGHTS AND POLICE IN CONTEXT OF LAW ON CRIMINAL PROCEEDING - PRE-CRIMINAL PROCEEDING"
Pljevlja, October 14, 2006
Training for police members on following subject: *Human Rights and Police in context of Law on criminal proceeding*

Turn outs	
CEDEM	87.0
RRC	86.5

Results of referendum	
CEDEM	YES 56.3
	NO 43.7